

Viešoji konsultacija nuotoliniu būdu

„Legalaus skaitmeninio turinio vartojimo bei antipiravimo skatinimo iššūkiai ir galimybės“

2022 m. vasario 11 d.

Vaizdo konferencijų ir pokalbių platforma „MS Teams“

Kontekstas	<p>Kultūros ministerija, įgyvendinanti XVIII Vyriausybės programą, siekia kelti visuomenės sąmoningumą, skatinant naudoti legalią kūrybinę produkciją ir didinant legalaus turinio prieinamumą (veiksmas 2.7.6). Įgyvendinant „Kurk Lietuvai“ projektą „Legalaus skaitmeninio turinio vartojimo ir antipiravimo skatinimas“ atliktas naujusias „Jaunimo tyrimas dėl intelektinės nuosavybės naudojimo ir (ne)legalaus turinio vartojimo“. Tyrimo rezultatai leidžia identifikuoti jaunimo (14-29 m.) įpročius ir elgesį skaitmeninėje erdvėje bei jų požiūrį į intelektinės nuosavybės apsaugą, nelegalaus skaitmeninio turinio naudojimą, piratavimą. Tai pirmas žingsnis siekiant efektyvių problemos sprendimo būdų.</p>
Tikslas ir uždaviniai	<p>Konsultacijos tikslas - supažindinti suinteresuotas šalis ir visuomenę su vykdomais tyrimais bei jų rezultatais, ir sudaryti sąlygas diskusijai, ieškant sprendimų legalaus skaitmeninio turinio vartojimui, antipiravimui skatinti. Konsultacijos rezultatas - idėjų bankas legalaus skaitmeninio turinio vartojimo bei antipiravimo skatinimo rekomendacijoms, kurios prisidės prie strateginių vyriausybės tikslų, įgyvendinant XVIII Vyriausybės programos veiksmą 2.7.6 Kelti visuomenės sąmoningumą, skatinant naudoti legalią kūrybinę produkciją ir didinant legalaus turinio prieinamumą.</p>
Programa	<p>09:50-10:00 Prisijungimas, bendra informacija</p> <p>10:00-10:30 „Jaunimo tyrimo dėl intelektinės nuosavybės naudojimo ir (ne)legalaus turinio vartojimo pristatymas“, Beatričė Ceizarienė ir Elena Ruikytė, „Kurk Lietuvai“ projektų vadovės</p>

	<p>10:30-11:30 Apskritojo stalo diskusija dėl legalaus skaitmeninio turinio vartojimo ir antipirataavimo skatinimo: monitoringas ir priemonės, moderuoja Elena Ruikytė</p> <p>11:30-12:00 Diskusijos rezultatai ir apibendrinimas</p>
Moderatorė	Elena Ruikytė
Dalyviai	Kultūros viceministras Vygintas Gasparavičius ir kiti ministerijos atstovai. Taip pat kolektyvinio administravimo organizacijos (AGATA, AVAKA) ir nepriklausomi subjektai.
Diskusijos metodas ir eiga	<p>Konferencija ir diskusija.</p> <p>Pradžioje moderatorė pristatė renginio programą, aptarė techninius nuotolinės konsultacijos, diskusijos klausimus. Tyrimo pristatymą Elena Ruikytė pradėjo pristatydamą „Kurk Lietuvai“ programos dalyves, projekto „Legalaus skaitmeninio turinio vartojimo ir antipirataavimo skatinimas“ vadovės Beatričės Ceizarienės ir Eleną Ruikytę bei įgyvendinamo projekto eigą, rezultatus.</p> <p>Projekto metu atlikta tiek pirataavimo ir legalaus turinio vartojimo esamos situacijos Lietuvoje analizė, tiek gerųjų užsienio praktikų apžvalga, identifikuojant sėkmingas antipirataavimo, legalaus turinio vartojimo skatinimo praktikas. Užsienio šalių bei tarptautinių organizacijų (ESINT; PINO) praktika rodo, jog siekiant sumažinti nelegalaus turinio prieigą, populiarumą ir pasirinkimo galimybes yra būtina periodiškai stebėti visuomenės nuostatų ir nelegalaus turinio naudojimo kaitą. Pastebima, jog tokiuose tyrimuose yra tikslinga turėti dvi tikslines grupes:</p> <ul style="list-style-type: none">- reprezentatyvią nuolatinių šalies gyventojų grupę;- šalies jaunimo grupę. <p>Abi šios tikslinės grupės apklausiamos dviejuose skirtinguose tyrimuose - pagrindiniame (nacionaliniame reprezentatyviame) tyrime ir papildomame šalies jaunimo tyrime.</p>

Siekiant pradėti tokių tyrimų praktiką Lietuvoje, įgyvendinant „Kurk Lietuvai“ projektą buvo nuspręsta parengti Lietuvos jaunimo nelegalaus turinio vartojimo lygio nustatymo metodiką ir atlikti pilotinį tyrimą. Šio tyrimo tikslas - identifikuoti jaunimo (14-29 m.) įpročius ir elgesį skaitmeninėje erdvėje bei jų požiūrį į intelektinės nuosavybės apsaugą, nelegalaus skaitmeninio turinio naudojimą, piratavimą. Tyrimo metodika parengta remiantis tarptautinių organizacijų (ESINT; PINO) praktika. Respondentų skaičius iš viso - 715, iš jų atitiko kriterijus - 387 (270 moterys; 117 vyrai).

Projekto vadovės tyrimo rezultatų pristatymą suskirstė į keturias grupes:

- skaitmeninio turinio vartojimas
- nelegalaus skaitmeninio turinio vartojimas
- dalyvių patirtys
- komunikacija

Pristatant skaitmeninio turinio vartojimą, Elena Ruikytė pabrėžė, jog per pastaruosius 12 mėnesių tyrimo dalyviai nors kartą per savaitę dažniausiai rinkosi klausytis muzikos, žiūrėti vaizdo įrašus bei filmus ir serialus. Tačiau gerokai mažesnė dalis apklaustųjų rinkosi skaityti el. knygas arba el. leidinius (laikraščius ir (ar) žurnalus). Atsižvelgiant į turinio naudojimo dažnumą, muzika buvo pasirenkama vidutiniškai 271 dieną per metus. Mažiausiai jaunimas rinkosi el. knygas, tik 24 dienas per metus. Maždaug kas trečias apklaustasis nurodė, kad kasdien žiūri filmus ir serialus (34,1%) bei naudojami mokomoju turiniu (27,9%) internete.

Internetinį turinį, naudojamą nors kartą per savaitę, tyrimo dalyviai dažniausiai žiūri tiesiogiai (streaming). Pastebima, kad moterys yra labiau linkusios žiūrėti filmus / serialus tiesiogiai (73,3%), negu vyrai (60,7%) ir mažiau linkusios atsisiųsti ir išsaugoti kopiją kompiuteryje ar kitame įrenginyje (4,8%, o vyrai 14,5%).

Kalbant apie skaitmeninio turinio pasirinkimą, tyrimo dalyviai išskiria jiems svarbias savybes: net 73,9% tyrimo dalyvių teigia, kad svarbiausia yra platus turinio pasirinkimas. Nemažiau svarbi nurodoma ir turinio kokybė (72,6%) bei kaina (68,0%).

Taip pat, kaip svarbios savybės nurodomos greitas turinio prieinamumas (60,7%), interneto svetainės ar platformos saugumas (56,8%) bei vartotojui draugiška ir patogi interneto svetainė/platforma (56,3%). Mažiausiai dėmesio renkantis turinį tyrimo dalyviai skiria galimybei įsigyti turinį perparduoti (8,5%).

Kalbant apie skaitmeninio turinio šaltinių legalumą, dauguma tyrimo dalyvių savarankiškai įvertina ar turinys yra legalus (63,8%). 36,2% respondentų ieško atsiliepimų, komentarų apie konkretaus šaltinio legalumą. Taip pat, daugiau nei ketvirtadalis tyrimo dalyvių netikrina šaltinio / prieigos legalumo. Nurodyta ir prieinama turinio platintojo kontaktinė informacija (57,1%), rodomas mokėjimo būdas su logotipais (41,9%) ir aiškiai nurodomos kainos (40,8%) verčia respondentus manyti, kad šaltiniai ar prieigos siūlančios skaitmeninį turinį yra legalūs.

Beatričė Ceizarienė pristatė nelegalaus skaitmeninio turinio vartojimo rezultatus.

Per pastaruosius 12 mėnesių 77% tyrimo dalyvių rinkosi nelegalius skaitmeninio turinio šaltinius, o iš jų net 68% žinojo, jog šaltinis platina piratinį turinį.

Daugiau nei pusė tyrimo dalyvių išskyrė, kad svarbu klausyti muzikos legaliai. Taip pat legalus turinys svarbus siunčiantis žaidimus (47,8%) ir žiūrint vaizdo įrašus (45,0%). Vertinant bendrai, maždaug trečdaliui apklaustųjų nėra svarbu ar vartojamas turinys yra legalus klausantis muzikos (27,1%), žiūrint filmus / serialus (32,6%), siunčiantis žaidimus (31,5%) bei žiūrint vaizdo įrašus (32,3%).

Muzika yra dažniausiai tyrimo dalyvių pasirenkamas turinys internete (82,2%) ir net 8 iš 10 tyrimo dalyvių per pastaruosius 12 mėn. klausėsi muzikos legaliai. Vaizdo įrašus (78,6%)

dauguma taip pat žiūrėjo legaliai. Daugiau nei pusė tyrimo dalyvių siuntėsi žaidimus (59,9%), žiūrėjo televizijos laidas / sporto transliacijas (58,7%) ir naudojami mokomuoju turiniu (52,2%) legaliai. Labiausiai išsiskyrė filmų ir serialų žiūrėjimas: 41,9% respondentų dalį turinio vartoja legaliai, dalį nelegaliai, o 14% - šį skaitmeninį turinį žiūri nelegaliai.

Kaip pagrindinę nelegalių skaitmeninio turinio šaltinių pasirinkimo priežastį tyrimo dalyviai įvardino kainą (60,5%); o legalių šaltinių - geresnę kokybę (58,7%). Daugiau nei pusė tyrimo dalyvių (65,1%) pagrindine priežastimi, galinčia paskatinti atsisakyti nelegalaus turinio naudojimo, išskiria tai, kad turinys iš legalių šaltinių turėtų būtų įperkamas ir lengvai prieinamas. Tačiau 10,6% tyrimo dalyvių (vyrai - 17,1%, moterys - 7,8%) išskyrė, kad jokios aplinkybės nepaskatintų jų atsisakyti naudotis turiniu nelegaliai.

Remiantis tyrimo rezultatais, projekto vadovės taip pat pristatė šešis nelegalaus turinio vartotojų profilius (skirstant pagal vartojamą turinį ir lytį).

Toliau Elena Ruikytė pristatė tyrimo dalyvių patirčių bei komunikacijos rezultatus.

Maždaug trečdalis tyrimo dalyvių tėvų, globėjų ir (arba) kitų artimų giminaičių, ieškodami turinio naudojami daugiausia legaliais šaltiniais (30%) ir tiek pat tiek legaliais, tiek nelegaliais (32,6%). Didesnė dalis dirbančių asmenų nei moksleivių, sutinka, kad jų artimoje aplinkoje naudojamasi maždaug tiek pat ir legaliais, ir nelegaliais šaltiniais, prieigomis. Tačiau tik 12,4% apklaustųjų artimos aplinkos naudojami tik legaliais šaltiniais ir prieigomis. Su šiuo teiginiu sutinka didesnė dalis dirbančių asmenų, palyginus su studentais.

Maždaug pusė (49,9%) apklaustųjų sutinka, kad jų elgesį iš dalies pakeitė nauji, išpopuliarėję legalūs šaltiniai, transliuojantys konkretų turinį, todėl vis dažniau renkasi legalius šaltinius. Daugiau nei 5 iš 10 tyrimo dalyvių nurodė pakeitę savo elgesį ir atsisakę nelegalių turinio šaltinių. Elgesį

dažniau pakeitė ir pradėjo rinktis legalius šaltinius, prieigas moterys (53,3%), negu vyrai, (41,9%); studentai (61,8%), negu kita veikla užsiimantiems asmenims (25%). Kiek rečiau sutinkama, kad dėl legalių interneto platformų atsiradimo, tyrimo dalyviai savo elgesio nepakeitė: 14% kaip ir rinkosi, toliau renkasi legalius šaltinius ir 11,4% - toliau renkasi nelegalius šaltinius.

Dauguma tyrimo dalyvių (84,5%) bent iš dalies sutinka, kad tikimybė, jog jų mokėjimo kortelės / banko duomenys gali būti pavogti, galėtų paskatinti susimąstyti prieš naudojant nelegalius šaltinius. Tai paskatintų pagalvoti prieš naudojantis nelegaliu turiniu 76,3% moterų ir tik 48,7% vyrų. Žymus skirtumas pastebimas ir vertinant teiginį „Rizikuojate savo kompiuterį ar kitą įrenginį užkrėsti virusais ar kenkėjiškomis programomis“ - 54,4% moterų ir tik 28,2% vyrų tai paskatintų pagalvoti prieš naudojantis nelegaliu turiniu. Mažiausiai paveiki žinutė - „nelegalaus turinio naudojimas, piratavimas nėra madinga“.

Po tyrimo rezultatų pristatymo dalyviai buvo kviečiami dalyvauti diskusijoje ir dalintis savo išvalgomis, užduoti klausimus.

Diskusijos planas:

- tyrimo rezultatai - ką atskleidė ir ko pasigedau?
- Kaip galime panaudoti gautus tyrimo rezultatus?
Priemonės, įrankiai, bendradarbiavimas.
- Kokių tyrimų, stebėsenos reikia ateityje?

Diskusijos metu buvo akcentuota tyrime išryškėję vartotojų savybės ir įpročiai:

- Ryškus vartotojiškumas;
- Elgsenoje matomas požymis, jog norisi būti tokiu savininku turinio, produkto, kuris tau nepriklauso;
- Dėl įvairių priežasčių, vartotojams vis dar yra aktualu turinį atsisiųsti, išsisaugoti savo įrenginyje.

Buvo aptartos tyrimo silpnybės, galimai tobulinamos vietos:

- Siekiant ateityje atlikti pakartotinį, lyginamąjį tyrimą, būtų naudinga pirma atlikti kokybinį tyrimą, išsiaiškinti tikrinamus teiginius, respondentų savybes, įpročius;
- Išskiriant skaitmeninio turinio kategorijas, prie el. knygų arba įtraukti kaip atskirą kategoriją ir audio knygas;
- Ateityje atliekant pakartotinį tyrimą, svarbu užtikrinti, jog dalyvautų respondentai iš visos Lietuvos, reprezentuotų ne tik didžiųjų miestų, bet ir regionų nuomonę;
- Atsižvelgiant į auditorijos įpročius, būtų naudinga pagalvoti, koku būdu pateikti apklausą, kokios trukmės ji gali turi būti, pvz. jaunimo susikaupimo laikas ir gebėjimas koncentruotis į vieną veiklą - trumpas, jie neišlaiko dėmesio apklausose, kurios trunka 10-15 min.;
- Siekiant, kad atsiskleistų atsakymų sąžiningumas, svarbu užtikrinti saugų, galbūt griežtai anoniminį dalyvavimą tyrime.

Tyrimo rezultatų panaudojimo galimybės:

- Atliekant tyrimą periodiškai, kas du-tris metus, galima stebėti visuomenės nuostatų, įpročių ir nelegalaus turinio naudojimo kaitą;
- Gautus rezultatus sieti su medijų ir informaciniu raštingumu, jo lygiu šalyje. Pvz. kritinis mąstymas, supratimas, kaip veikia platformos, ar tu esi legalioje platformoje, ar ne ir to įtaka nelegalaus turinio vartojimui;
- Komunikacinės ir PR kampanijos. Atsižvelgti į tai, jog vartotojus labiau veikia ir skatina keisti įpročius tiesioginė grėsmė - įrenginio užkrėtimas virusais, asmeninių duomenų nutekinimas.
- Tiek Kultūros ministerija, tiek kitos suinteresuotos šalys gali pasitelkti tyrimo rezultatus kuriant informacinę kampaniją, pateikiant informaciją apie piratavimą, pristatant piratų portretus.
- Siūloma atsižvelgti į norimą pasiekti auditoriją, jos įpročius bei šiuolaikinių technologijų galimybes. Tyrimo rezultatai galėtų pavirsti į interaktyvų įrankį, žaidimą

internete - elgsenos barometrą. Interneto svetainėse, kuriose yra pateikiama oficiali informacija apie intelektinę nuosavybę, autorių teises bei gretutines teises, galėtų atsirasti virtualus konsultantas, „chat bot“ (dirbtinio intelekto technologija), su kuriuo bendraujant, atsakant į įvairius klausimus, pasitikrinama elgsena, kiek esame piratai ir panašiai.

Diskusijos dalyviai siūlė:

- Išlaikyti dvi ir iki šiol taikytas kovos su piratavimu kryptis: kaina ir galvoti, kokių priemonių reikia imtis, jog galėtume siūlyti vartotojams prieinamą kainą už legalų turinį, taip pat visomis priemonėmis riboti ir kovoti su nelegaliais šaltiniais; bei legalaus turinio prieinamumo gerinimas ir prieinamumo didinimas, galvoti, siūlyti priemones, kaip užtikrinti lengvai, patogiai randamą legalų turinį.
- Kūrėjams - reikėtų nesibaiminti piratavimo, nes šiuolaikinės technologijos leidžia apsaugoti intelektinę nuosavybę, todėl siūlykime kuo daugiau turinio legaliai. Kuo daugiau siūlysimė - tuo daugiau vartos legaliai.
- Legalaus turinio platintojams - taikyti prenumeratų modelį; taikyti naujausias technologijas ir siūlyti turinio atsisiuntimo galimybę vartotojams;
- Pandemijos metu, užsidarymai fizinėse erdvėse, paskatino atsidarymą elektroninėje erdvėje. Tai rodo ir VMI duomenys apie didėjančius surenkamus mokesčius iš legalaus turinio platintojų. Būtų naudinga pagalvoti, kaip galėtume pamatuoti, nustatyti, kiek mokesčių netenkame arba kiek pajamų surenka nelegalūs šaltiniai. Reikėtų ir kolektyvinio administravimo organizacijų, asociacijų, kūrėjų įsitraukimo - kaip jų pačių įplaukos didėja, mažėja?
- Keli nelegalaus turinio vartojimo lygio skaičiavimo metodai, keli duomenų rinkimo metodai ir galimybė juos

	<p>palyginti leidžia sudaryti platesnį, tikresnį situacijos vaizdą.</p>
Tolesni žingsniai	<p>Viešosios konsultacijos rezultatai bus naudojami rengiant rekomendacijas legalaus skaitmeninio turinio vartojimui bei antipiratavimui skatinimo veiksmų planui.</p>
Diskusijos vertinimas	<p>Konsultacija ir diskusija vyko sklandžiai, dalyviai buvo patenkinti tyrimo pristatymu, diskusija ir jos rezultatais. Išsamus tyrimo ir jo rezultatų pristatymas sudarė gerą kontekstą vėliau vykusiam pokalbiui, kurio metu dalyviai turėjo galimybę užduoti jiems kylančius klausimus. Didelis aktyvumas iš įvairių suinteresuotų šalių: išreikšta daugybė nuomonių, pasidalinta įvairiomis patirtimis, iškelta pasiūlymų tyrimo duomenų panaudojimui, vyko dinamiška diskusija.</p>
Kontaktinis asmuo	<p>Beatričė Ceizarienė „Kurk Lietuvai“ projektų vadovė beatrice.ceizariene@kurkl.lt</p> <p>Elena Ruikytė „Kurk Lietuvai“ projektų vadovė elena.ruikyte@kurkl.lt</p>